

БІБЛІОТЕКА
ІМ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

~~46727/5~~

НАЗАРУК.
КАЗКА
про держа
ву.

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
імені
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч. _____

~~46727/5~~
46727/5

—

17
21
22

26

37.02.22

~~40727/5~~

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

60

КАЗКА ПРО ДЕРЖАВУ.

Переповів
О. Назарук.

~~16(16)~~

ВИДАННЯ „СТРІЛЬЦЯ“
ОРГАНУ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІІ.
КАМ'ЯНЕЦЬ.
1919.

До дому не видасться
4919

W 5/244/5-644

В одній багатій, соняшній землі росло таке велике дерево, що його гілля обіймало багато миль простору, а кожна його гілзка була знов цілим деревом. І всякі роди дерев були в тім однім чудовім дереві — і такі, які видно на сході і такі, які видно на заході і такі, які видно на півночі і такі, які видно на полудні.

І всякі птиці зліталися на це дерево з усіх сторін світа: з рожевих огородів Дамаску і з пралісів Америки і з диких осередків Африки, де лев і слон у своїй зарозумілості думають, що вони там самотні володарі, і з вічних ледів, освічува-

них північною зорею і з високих гір, куди вірли долітають, але задержатися не мають сили.

Та птиці не були там самотніми. По тім дереві скакала й вивірка-білка, під ним гуляв олень і лис і медвідь — і сотки інших звірят, гнучких і гарних були там в дома.

Це чудове дерево було немов величезним пахучим садом. А на його верхах, що мов зелені сугорби підносилися до неба, стояв золототверхий палац з кришталу, з якого видно було всі землі світа кругом. В його найвищій вежі пишався найкращий зал, що замість сволюка мав сонце й звізди над собою. Інакше виглядали залі в долішних поверхах палацу. В їх стінах відбивалося все, що діялося на цілім світі так, що не треба було там читати часописей, хоч вони й були, але майже ніколи нічого нового не

приносили. Все там було в живих картинах і про все можна булоб довідатися з них, якби тільки хто міг оглянути їх. Але їх було дуже багато. А чого за багато, то таки за багато — навіть для наймудрішої людини.

Хозяйкою того палацу була вдова, — зовсім не дурна, але від того хозяйства крутилося їй у голові. І вона не могла собі з ним дати ради. Слуги крали божевільно. Сусіди шарпали, що могли. І доходило до того, що хоч яке могутнє було дерево, на котрім стояв її плац, то й воно могло захитатися і спорохнawіти і впасти. А з ним упавби і палац і все, що в нїм було.

А росли в тїм палацу чотири жонаті сини і слїпа дочка вдовиці, що ніколи не виходили дальше в свїт, як сягало гилля їх великого дерева. Були вони виховані на старій книзі, писаній їх покійним батьком, що

був майже такий розумний, як король Соломон, про которого пишуть старі книги, що навіть смерть мусіла йому що ранка предклада и списки тих, що тої днини мали вмерти. Але й король Соломон мусів також вмерти і автор тої мудрої книги мусів умерти і його діти мусіли колись умерти. Як листя мали вони завянати і в порошок обернутися. Батько знав це і хотів їм оставити книгу про це, як мають жити, щоб вижитися, і що мають оставити своїм потомкам. І тому написав цю книгу. В тій цілі вистудіював наперед укриті сили ростин і металів, сили, які могли хвороби і старість і смерть віддалити, хоч не могли знищити смерти. Опісля списав усе, що запам'ятав від батька і діда свого. А як усе це роздумав і збагнув старий, розумний батько, тоді написав книгу для своїх нащадків — таку приступну, що кож-

дий міг у ній читати, але тільки невеликими кусниками і помалу. Хто хотів нараз більше перечитати, тому починало дрожати письмо в очах і він не міг відчитати нічого. На деяких сторінках письмо було таке бліде, що здавалося, немовби це були пусті сторінки. Хто вмів збирати сяйво зізд і блеск укритих сил і огонь духів та звертати цей блеск на невиразні сторінки, перед тим письмо виступало виразніше. Але в уступі книги, над яким був надпис „Про державу“, не видно було ні одної букви, ні одної крапки крім початкових слів: „Краса, правда і добро...“

А тут усі кругом кричали, що з хозяйс ва вдови треба доконче „зробити державу“. Кричали мудрі і дурні і ще дурніші, кричали робучі й лінів і найлінівші. Кричали так, аж остогидло слухати. А найголосніше кричали про це ті, що коло

полудня приходили до роботи зараз відходили, бо не знали, що робити.

Тоді найстарший син вдови сказав до матері: „Матусю! Я піду в світ! Може де є яка держава, в котрій царствує краса, правда і добро. Придивлюся їй, поверну й збудуємо у себе таку саму. А може вдасться мені знайти у світі камінь мудрости і при його блиску відчитати темні сторінки батьківської книги“.

— „Іди, сину“, сказала мати. І він пішов.

А мав він з усіх змислів найбільше розвинений зір і міг полягати на своїх очах, якими бачив всі часи і народи, всі скарби землі укриті і всі думки укриті в людських головах. Бачив так виразно, якби їх накривала скляна заслона. Серна і олень випроважали його аж до західної границі. А там прилетіли дикі лебеді й полетіли на північний

захід. Він пішов за ними і знайшовся в широкому світі, далеко від землі батьків, „на краю світа“.

О, як він очі отвирав широко! Бо тут було на що дивитися... А це все більше значить, дивитися на місци, як якась річ виглядає, чим бачити її на картинах, хочби таких гарних як у кришталевім замку на чудовім дереві. Не хибувало багато а він бувби утратив обоє очей ізза того, що побачив. Але не втратив їх. Бо памятав, що мав для них інакше завдання: хотів ними совісно й докладно придивитися красі, правді й добру в чужих державах. Та що побачив там? Побачив і переконався, що не краса, тільки гидь має часто першенство, що не оклеветана здібність, але мірнота збирає оплески, що хвалять не добре вино, але марку на нім, що уважають на одяг, а не на людину. А може це міні тільки так здається?

подунав у глибині душі і ще ширше відкривав очі, щоб глибше побачити суть усіх справ. Коли він це робив, прийшов старший чорт з чотирма рогами, батько брехні. Найрадше бувби він виколов видцеві обоє очей. Але це булоб надто грубо, а старший чорт любив удавати культурного. Отож не виколов йому очей. Тільки в хвилі, коли видець отворив очі дуже широко, вдунув йому в одно око скалку, а зараз і в друге. І осліп найстарший син із синів вдовиці тай стояв сліпий серед чужого світа і втратив довіря до себе і до світа. А хто втратить довіря до себе і махне рукою на все, той пропав.

— „Пропав!“ закричали дикі лебеді, що летіли на схід сонця понад великим морем. „Пропав“, защебетали ластівки, що теж летіли на схід до великого дерева в соня-

шній країні. І не була це добра вістка для тих, що в дома остали.

— „Зле повелося мому старшому братови,“ сказав другий з черги. „Може мені пощастить краще.“ Попрашався сердечно і з добрими замірами поїхав. Ластівки товаришили йому і він товаришив ластівкам і знайшовся в широкому світі, далеко від Рідного Краю. Там скоро переконався, що й доброї прикмети може бути за багато. Він мав таку добру прикмету: слух. Такий добрий мав слух, що чув, як трава росте, як бється кожне людське серце в гору і в радости. Для нього весь світ був немов одною величезною робітнею годинників, де всі годинники тикотять і біють нараз. Ні. Цього не мож було видержати. Але він видержував — поки міг. Вкінці той пекольний галас, гук і шум стали для нього нестерпимі. Чув, як гукали 50-літні смаркачі. Бо

вік, як відомо, не рішає про зрілість. З них міг ще сміятися. Але за ними бігли сплетнярі й інтриганти. Бігли всіми вулицями, всіми дорогами й шляхами, сичали в усіх переулках і домах. Брехня і глупота гуділи к угом, як великодні дзвони.

Слухач не міг довше виде жати, забув про своє завдання й поч в утікати від людей та затицати вуха. Але мимо всего скрізь чув їх сплетні і їх уперті, дурноваті сварні за слова і прінціпи, яким г іш ціна. Все кричало кругом нього і в нім так, що мало не збожеволів. Почав глибоко впихати пальці в уха, все глибоше і глибоше — аж поки не потріскали в них оболони. І тоді він не чув уже нічого. Став тихий і недовірчивий, не вірив вже ні людям ні собі. А це велике нещастя. І махнув рукою на все. А це найгірше. Дикі лебеді і ластівки, що летіли

на схід, ширили вістку про це, аж поки вона не дійшла до кришталевого палацу його матери.

— „Тепер спробую я,“ сказав третій син вдови. „Я маю добрий ніс.“ Він висказався негарно, але так висказався. А всякі речі треба брати так, як вони є. Він мав добрий гумор, а крім цього був поетом. Дійсним поетом, не таким, що в добре уладженій державі повинно ся їх поезії давати в'язням читати за кару. Що до думок, то він усе випереджував інших. І тому любив говорити: „Я маю добрий нюх.“ І додавав: „Оден любить запах яблук, другий стаєнну вонь. Обсяг кожного запаху має свою публіку. Є такі люди, що почувають себе гарно в шинковій атмосфері при смердячій лосевій свічці, де вонюча горівка мішається з запахом кепського тютюну. Інші знов любуються міцним запахом ясмину або натираються

олійком з гвоздиків, щоб тільки був запах. Ще інші люблять свіжий морський воздух або виходять на високі гори". Словом, говорив так, якби вже знав світ. Але це була його поетична вдача, яку йому Бог вложив як дар у колиску.

Отож цей поет опустил палац своєї матери і сів на струса, що в бігу скорший чим кінь тай пігнав. А побачивши дикі лебеді, досів одного з них. Бо любив ржнотність. І тому полетів аж за океан, до країв з великими лісами, глибокими озерами, могутними горами і гордими містами. А де прийшов, там сонце ясніше світило і кожда квітка розцвітала і краще пахла. Бо відчувала, що на неї дивиться чоловік, який розуміє її. А тоді кождий звертав увагу на неї, навіть руда, вохка, космата гусениця. „Хочу на ній оставити свій знак“, сказала гусениця, плюнула на квітку своєю

розкладовою слиною і додала: „Інакшого знаку я не можу лишити“.

Поет зітхнув і сказав: „Так діється в світі з тим, що гарне.“ І заспівав про це пісню. Але ніхто її не слухав. Тоді поет дав барабанщику троха грошей і павине перо, а той „скомпонував“ його чудову пісню — на барабан. І барабанив її по всіх улицах великого міста. Тепер люде звернули увагу на пісню і заявили, що розуміють її і що вона „дуже глибока“. А поет співав далі, співав про красу, правду і добро як було написано в книзі батьків його. І здавалося, що йому щастить більше, чим його братам.

Але старший чорт з чотирма рогами не міг того стерпіти. І прийшов до поета з такими кадилами й підхлібствами, що можна б ними запоморочити навіть ангела, не то чоловіка. І запоморочив ними поета

так, що він забув своє післанництво і свій дім родинний і себе.

Засумували всі птиці, як довідалися про це. І три дні не співали зовсім. А руда пажерлива гусениця аж почорніла з заздрости і злости. „То мені, говорила вона, належаться кадила й признання за заслуги коло культури. Бо то я дала йому ідею до його найславнішої пісні! Тої, що її бють на барабанах! То я плюнула тоді на квітку і маю свідків на це!“

І дійсно знайшлися не тільки свідки на це, що то рудій гусениці належаться кадила й признання за культурні заслуги, але навіть учені доказали це в грубесних „трудах“. А в домі поета на вістку про це почалася туга-жалоба — така велика, що як скінчилася, то всі забули, ізза чого так сумували. Аякже. Так дійсно буває і в світі і у нас. Аякже, аякже...

— „Тепер я піду в світ, як пішли всі брати мої“, сказав четвертий брат. Він також мав веселу вдачу, але не був поетом. І якраз ддятого мав всяку основу, остати при добрім гуморі. Вони оба робили веселим весь палац. А коли їх не стало, то не стало й веселости в нім.

Найважливішими зміслами уважають люде зір і слух. Інакшої думки був четвертий брат, який мав особливо розвинений смак і то в кожнім напрямі: Умів оцінити не тільки це, що переходить через уста, але й те, що переходить через голову. і тому смакував усе — і те, що було в мисці і те, що було в Фляшці і те, що було в голові, під чолем. Для нього кожда людина була передовсім чолем, під яким варилося щось, а кожда країна була величезною кухнею в духовім розумінні того слова.

Львівська державна
наукова бібліотека

№

4090

— „Може мені пощастить більше, чим моїм братам“ сказав собі і почав вибиратися в дорогу. Але не хотів ні йти, ні їхати так, як його брати. Хотів якогось нового засобу подорожування. А тоді не було ще ні паровозів, ні парових кораблів, ні авт. Та в книзі батька вичитав, що будуть не тільки вони, але й літаки. Літак сподобався йому найбільше і він збудував собі літака тай навчився ним кермувати. І ще вичитав в тій книзі, що будуть колись „хемічні сірники“, або як кажуть мартові „Українці“ — „спічкі“, виробив їх і взяв з собою тай полетів. Птиці небесні товаришили йому далеко далше, чим усім иншим братам, бо були дуже цікаві, як скінчиться подорож їх нового товариша. Вони думали, що це якась нова птиця що так летить. І зібралося їх тільки, аж воздух був чорний кругом нього.

Він летів оточений ними мов велика хмара, мов шаранча над Єгиптом.

— „Маю доброго приятеля в східнім вітрі“, сказав до себе.

— „І в західнім“, сказали разом оба вітри. „Ми оба дули напереміну. Інакше твій бальон не летівби на північний захід“.

Але він не звернув уваги на це, що говорили вітри. Воно й могло бути байдужним. Птиці вже не товаришили йому. Вони знудилися і ск зали собі: „Ця нова птиця стане ще зарозуміла ізза того, що ми в такому числі товаришимо їй. Летіти за нею не варта, це не-смачно“. Тому остали всі.

Бальон опустився над якимсь містом й осів на вежі. Летун вийшов на вежу, а бальон тимчасом зірвався й полетів. Годі сказати, куди і що з ним сталося. Але це все

одно, бо й так він ще тоді „не був відкритий“.

Наш летун сидів на вежі. Птиці не прилітали до нього. Вони знудилися ним, а він ними. Тільки всі комини великого міста диміли й смерділи. Вітер хотів йому щось приємного сказати і сказав: „Це олтарі, побудовані на твою честь“. А наш летун відважно сидів на вежі і дивився в улиці. Ними йшов усякий народ: ішли такі, що були горді на свої гроші, і такі, що були горді на свій одяг, який уже моліїли, і такі, що були горді на своє тіло, яке вже черваки починали їсти і такі, що були горді на ключі позаду свого фрака, якими нічого не отвирали. — „Якіж вони порожні!“ сказав до себе наш летун. „Треба злізти, щоб подивитися ше в їх горшки і посмакувати. Але тут посиджу ще, поки вітер дути-ме: він так приємно скобоче мене в хребет.

Вправді ліни्वство це корінь усякого лиха. Але в нашім роді нема ніякого лиха. Остану тут, поки вітер дме. Мені це так смакує!

І остав. А що він сидів на самім шпилі вежі, на вітрянім когутуку, який вічно крутився, то міг там довго сидіти і смакувати. Біг зна, як довго.

А в зома, в кришталевім палацу на великім дереві було пусто і тихо, відколи не стало синів вдови. „Ойне добре їм діється“, говорила матір, прочуваючи. І вічно сиділа похилена над книгою свого покійного мужа, хоч не розуміла в ній нічого. Сліпа дочка була тепер одинока її потіха. Для неї бажала вона повороту синів. А дочка теж сумувала й думала про братів. Де вони? Що з ними? Чи живуть ще бодай? Хотіла, щоб їй хоч у сні приснилися. Але вони не снилися їй.

Та вкінці діждалася одної ночі, що приснилося їй десь немов чує їх благаючі голоси з далекого-далекого світа, вона мусіла в світ, за ними. І здавалося їй, що пішла, то знов, що остала в дома. Братів не знайшла, але щось немов принесла від них, щось твердого. Пробудилась і замітила, що держить у руках веретено, на яким пряла шовк і з ним заснула. Вона змочила шовкові нитки своїми слезами і вони стали міцні як ужевки.

Встала й рішилася: сон мусів здійснитися. Була ніч і мати її ще спала. Вона поцілувала матір в руку, взяла веретено з шовковими нитками, привязала оден кінець нитки до рідного дому, бо інакше не могла б бідна сліпа ніколи вернути — і пішла. На ту ниточку уповала, не на себе. Зірвала чотирі листки з дерева свого — хотіла їх передати вітрам як листи до сво-

їх братів на випадок, якби не могла їх відшукати.

Як могло в широкому світі поводитися їй, бідній сліпій сиротині? Вона осліпла з плачу за батьком. Мала тільки ту ниточку, якої не бачили люди та й ще одну прикмету: таке глибоке чуття, що здавалося, немов має очі на кінчиках своїх пальців і вуха в серці своїм. І з тим пішла в гучний і гамірний дивовижний світ. А де прийшла, там веселка-дуга виступала з чорної хмари й лучила її з проясненим небом. І видно було, як небо золотилося промінням, що теплим сяйвом метало на людей. Чула спів птахів і відчувала запах помаранчевих садів так сильно, що здавалося їй, немов би його можна смакувати. Вуха її досягали ніжні тони й гарний спів, але також крик і галас світа. Думки її й осуд провадили боротьбу між собою. В глибині

серця свого відчувала биття серць людських і їх таємних думок. І немов два хори долітали до неї:

— „Жизнь людини сіє тільки сльози,

Це лиш сон, в яким ми плачемо“.

А другий хор співав:

— „Та дружно й весело лучіться,
Щоб в це життя вплітати квіти!“

А перший смутно відповідав:

— „Не забудь, що молодий
і старець думає й піклується собою.

Висмівай усе, на глум бери все,

Гавкай разом з псами лютими!“

А другий хор на це:

— Скрізь любов живе і в лісі й
полі,

Всю вселенну ясністю проймає.

Міцно вір у силу духа свого,

Вір у Бога, що усіх тримає!..“

Де приходила, чи до старих, чи до молодих, чи до чоловіків, чи до жінок, скрізь проявлялося почуття правди, добра і краси. І скрізь

приймали її як приймається соняшний промінь, як приймається тон доброї музики, як приймається пахучу квітку, як приймається свіжу росу в час спеки.

Але не міг того стерпіти старший чорт з чотирма рогами. Він має більше розуму чим десять тисяч звичайних людей з Країни Великого Дерева. І тому видумав таку штуку; Взяв з гниючого багна баньки зіпсутої води і покотив по ній семикратним відгомонам брехні, щоб стала міцнішою. Потому підкупив тих, що вміють говорити підхлбства і клевети. Все це зібрав старший чорт разом і зварив у слезах, які вицпакала заздрість. Опісля сотворив з цього дівчинку, подібнісеньку до сліпої вдовиної дочки — і пустив у світ. А люде не могли пізнати, котра з них правдива і звичайно приймали неправдиву за правдиву. Бо фальш і підхлібство

все більше подобається людям, чим
тверда отвертість.

А сліпа доч вдовиці дальше йшла в
надії, що відшукає братів і по до-
розі збирала полин зілля, яке лю-
де називають досвідом. А як сер-
цем прочула, що на грудь кож-
дого її брата впав оден з ли-
стів, які вона пустила з вітрами,
і збудив у кождім з них немовка-
ючу тугу за Рідним Краєм, — тоді
почала вертати, держачися невиди-
мої нитки, яку привязала до пала-
цу батьків. Прийшла і застала трьох
братів, а четвертого ні. Він іще
вчився різних прінципів, яких ніхто
не вживає до будови держави на-
віть там, де їх видумали. Ті три
брати — що вернули, теж навчили-
лися тільки прінципів, що сварили-
ся між собою днями й ночами. А
як прийшла сестра, — вони запита-
ли її, що вона принесла з широко-
го світа і які її прінципи в держав-
ній справі. Вона відповіла:

— „Я була в далеких краях. І скрізь шукала наперед краси. В світі довідалася я, що чорні люде малюють Бога чорним а чорта білим. А знов жовті люди малюють Бога жовтим а чорта або білим або чорним. І кождий народ має своє розуміння краси і добра і правди“.

— „Це противиться основному прінціпови людства!“ закричав найстарший брат, а оба молодші підперли його й почали лаятися. В тій хвилі увійшов четвертий брат, який приніс камінь мудрости. При його блиску відчитали уступ батьківської книги „Про державу“ — де знайшли потвердження всего, що говорила їм сестра. Але це не переконало їх. Вони закричали: „Всім уже відомо, що старший чорт сотворив таку саму дівчину, якою була наша сестра. І як аз ти мусиш бути та фальшива дівчина! А сей камінь, який приніс четвертий брат, теж фальшивий. Це чортівська видумка!“

Нічого не допомогло, що сестра неречила, немовби її чорт перемінив. Брати прогнали її з дому. Прогнали й четвертого брата за це, що приніс „фальшивий“ камінь, хоч він на основі своїх принципів теж був противний поглядам сестри. Але йому не вірили. Потім посварилися між собою ізза різних принципів. І почалася між ними така гризня, що оден дивився на другого як на вовка. Перестали себе розуміти взаїмно, уникали себе як заповітрених і хоч їх було тільки чотирьох, вязалися між собою в найріжніші „спілки“, які знов скоро розпадалися і поборювали себе з іще більшою ненавистю. Дійшло до того, що кождий з них твевдо вірив у братерство з чужинцями, які постійно підтинали їх рідне дерево, а не вірив у братерство дійсних братів, синів одного батька й одної матері. Кінець кінців в тій гризні втратили вони перед часом здоровля а з ним усяку

радість життя і марно та глупо зійшли зі світа по великих терпіннях, утративши свій палац, яким поділилися чужинці.

Тоді їх сліпа сестра вернула і взялася виховувати діточок своїх покійних братів, що бідно жили подалік дерева на землі. Що днини говорила їм, що чорні люде малюють Бога чорним а чорга білим, що кождий нарід має своє розуміння краси, добра і правди і що нема братерства між народами, бо його похоронила завзята й довга ненависть. Так виховане нове покоління здобуло назад палац своїх батьків і видерло чужинцям велике дерево, якого гилля обіймало багато миль кругом. Щойно тоді побиті і прогнані чужинці признали нову силу й ті, які не вірили в братерство з чужинцями дійсно дожили його і довго та прекрасно розвивали своє розуміння краси, добра і правди.

(Примітка: Сюжет до цієї казки позичений, але основно перероблений.)

Того ж автора:
вийшли окремими книжками й брошурами в українській мові:

1. Що то є суспільні класи, боротьба клас, пролетаріят, буржуазія. капіталізм і організація.
2. Суд Олекси Довбуша.
3. Про карпатських опришків.
4. Про вшехполяків, їх історію, теорію й таємну організацію.
5. Новомальтузіянська теорія.
6. Хроніка руху української академічної молоді у Львові.
7. Що то є нарід або нація.
8. Як називається наш Рідний Край і нарід.
9. Формальні проблеми української державности.

10. За що боремося. (Нарис устрою України).
11. По перших виборах на підставі загального виборчого права (огляд сил галицьких партій).
12. Про політичні партії.
13. Військо і політика.
14. З кривавого шляху УСЄ.
15. Слідами Укр. Січових Стрільців.
16. Над Золотою Липою.
17. Готама Будда.
18. Іван Жижка. (Образки з гуситських воєн) Лєнава.
19. Князь Ярослав Осмомисл, українська історична повість з 12 ст. в 2 томах (нагороджена найбільшою конкурсною премією галицької „Просвіти“).
20. Огні Срібної Землі. (Про Спиж).
21. Про старі пам'ятки Поділля. До Бакоти.

ЦІНА 7 ГРИВЕНЬ.

З електр. друкарні Б. Вайнбаума.

(70x)

093 (1986)
Р
Л 4090

ПОТЕКА
ОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

406727/5

40/2

5.

НАЗРУК.
КАЗКА
про держа
ву.